

פסחים סו

משה שווערד

1. צל"ח מסכת פסחים דף סו עמוד א

במשנה אמר לו רבי עקיבא או חילוף וכו' שחיטה שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה שבת. ולכאורה דברי ר"ע תמוהים. דאטו לא ידע מקרא שכתוב בתורה בין הערבים במועדו, או לא ידע לדרוש במועדו אפילו בשבת, והרי כבר מקובל אצלם דרשה זו מהלל הבבלי. וצריך לומר דר"ע ודאי ידע שמן התורה שחיטה דוחה שבת, אלא כך דן ר"ע מה הזאה שאינה אלא משום שבות גזרו חכמים עליה לאסרה אף שע"י זה יבטל הפסח, שחיטה שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה שבת, דהיינו שהיה לחכמים לגזור ולאסור בשבת. אלא דלפי זה נסתר תשובת ר' אליעזר שהשיב עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה, וכי אין כח ביד חכמים לעקור דבר שהוא מן התורה בשב ואל תעשה. ונראה דדברי ר' אליעזר הם דברי הטורי זהב באו"ח סימן תקפ"ח ס"ק ה' לתרץ קושיית הר"ן שהזכרתי לעיל דלמה לא גזרו במילה שלא תדחה שבת שמא יעבירנה ברה"ר, ותירץ הט"ז דדבר שהתירה התורה בפירוש אין כח ביד חכמים לגזור ולאסור, ובמילה כתיב ביום השמיני ודרשינן ביום אפילו בשבת, וכיון שהתירה התורה בפירוש אפילו בשבת לא רצו לגזור גזירה בזה לעקור מה שהתירה התורה בפירוש. וזהו עצמו תשובת ר"א עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה במועדו בין בחול ובין בשבת, וכיון שהתירה התורה בפירוש אם יגזרו חכמים בזה עקרת מה שכתוב בתורה.

2. מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף סו עמוד א

מבני בתירה כו'. ג' היו בני בתירה והם כולם ת"ח נזכרו בערוך בשם רבי יהושע ור' שמעון ור' יהודה ובודאי דרק א' מהם היה נשיא אבל הלכה זו כשנשאלה נתעלמה מכולם וק"ל:

3. תרומת הדשן סימן קכו

שאלה: ערב פסח שחל להיות בשבת מתענין הבכורות או לאו, ואם מתענין באיזה יום מתענין? תשובה: יראה דמתענין ביום חמישי שלפני השבת, וכן ראיתי בימי חורפי בספר רוקח. ... ונראה לדחות, דאיכא למימר דלא ידעי אמוראי היאך עביד בשבת, ואין זה דוחק דה"ג אשכחן פ' אלו דברים /פסחים סו ע"א/ בבני בתירה שהיו נשיאים ונתעלמה מהן כשחל ע"פ בשבת, אם קרבן פסח דוחה שבת או לאו, והיאך שכחו מה עשו בשנים הראשונים? אע"כ בשנים מרובות לא חל להם ע"פ בשבת, ונשתכח מהן הדבר אע"פ שהיתה מילתא דצבור כו', כ"ש שנוכל לומר מילתא דיחידאי דנשתכח גם בימיו לא חל כ"כ בשנים מרובות.

4. שו"ת תשב"ץ חלק א סימן קלז

... דע כי הלל הזקן עלה מבבל לא"י ומצא שם זקני בן בתירה שהיו נשיאים ומפני שלא היו יודעים אם שחיטת הפסח דוחה שבת אם לאו והוא למד להם ג"ש שדוח' הושיבוהו נשיא עליהם כדא"ל בפסחים פ' אלו דברי' (ס"ו ע"א) ובשבת פ' ר"א דמילה ובירושלמי (פסחים פ"ו ה"א) תמהו האיך נתעלמ' מבני בתירה הל' זו והלא א"א בכל שתי שביעיות שנים שלא יבא פסח באחד בשבת והיאך שכחו זה ואמרו שם כדי שיעלה הלל לגדול' גרמו להם מן השמים שישכחו מה שראו בעיניהם ...

5. צל"ח מסכת פסחים דף סו עמוד א

שם ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירה פעם אחת חל י"ד להיות בשבת. ויש לדקדק "הלכה זו" כאילו מורה באצבע זו היא, והרי אחר כך הוא שאמר שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה שבת, וא"כ על איזה הלכה הראה בתחלה שזו נתעלמה מהם ועדיין לא הזכיר כלל שחל י"ד בשבת, ועכ"פ הוה ליה למימר ת"ר פעם אחת חל י"ד בשבת ונתעלמה הלכה זו מבני בתירה ולא ידעו אם פסח דוחה שבת. ולכן נלע"ד הכוונה הלכה זו נתעלמה מבני בתירה פעם אחת שחל י"ד להיות בשבת, זה עצמו שהניחו לחול י"ד בשבת היה העלמת הלכה מהם. וכוננתו בזה ע"פ מה דאמרו בסנהדרין דף י"ב [ע"א] ת"ר אין מעברין השנה מפני הטומאה ר"ש אומר מעברין, ומבואר שם [ע"ב] דפלוגתייהו היא אם טומאה דחוייה בציבור או הותרה, דלמ"ד דחוייה מעברין. ולפי זה אני אומר ק"ו אם מפני הטומאה למ"ד דחוייה מעברין אף שיכולים לעשות בטומאה מ"מ כיון דדחוייה היא מעברין, ק"ו אם היה הדין דפסח לא דחי טומאה כלל שמעברין השנה שלא יודחה הפסח לגמרי. ולפי זה בני בתירה לפי שיטתן אז שלא ידעו אם פסח דוחה שבת, ואם אין פסח דוחה שבת ודאי שמעברין השנה שלא יחול בשבת. וא"כ דבר זה עצמו שהניחו לחול ר"ח ניסן באחד בשבת ולא עברו השנה היה העלמת הלכה מהם. וזהו כוננת המאמר ת"ר "הלכה זו" נתעלמה מבני בתירה פעם אחת חל י"ד בשבת, ושפיר קאמר הלכה זו, ומורה באצבע איזה הלכה ואומר שההלכה שנתעלמה היא שחל י"ד בשבת, ונתעלם מהם שמעברין השנה שלא יודחה הפסח, ואפילו נימא שלא היה אפשר לעבר השנה אולי היה שנת בצורת וכיוצא בו שאין מעברין השנה, מ"מ אכתי היה להם לעבר או לחסר החודש אדר, דלענין טומאה שהוא משך שבעה ימים צריך לעבר השנה, אבל לענין שלא יחול בשבת די בעיבור או חיסור חדש, ונתעלם מהם ולא חששו לדחות הזמן שלא יחול ערב פסח בשבת.

6. ספר דבר שמואל

ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת. ע"י מניח מלאה כ"י אית כ"י
ובשתי חתי"ם ארי"ח סוכ"י ע"י, (בדי"ח זכ ל"י).
הקשה בארי"ח משנת (פ"ז:): דאיתא בצביתא ויחי בחדש כראשון
אותו יום נפל עשר עטרות ומלאה דרי"ח ניסן כ"י ביום א'
וממילא כ"י י"ד בניסן בשנת וע"ז אמר חורב וישעו כ"י א'
הפסח בארבעה עשר בחדש כראשון א"כ יש לו מקרא מפורש
שדוחה שבת, והבאר ילחק ס"י י"ד ענף כ"י חירן דבני צבירא כסתפקו
כיון דבבית שני לא היו שם כל ישראל וכמייאר בצביות (כ"י:):
כי אסקיבו עזאל לאו כולבו סליק ופירש"י רובן נשחרו בצבל ולכן
כסתפקו דבכ"ג אפשר שאין דיתו כקרבן ליבור שייש צבורן.

ובאחיזעזר ה"ג ס"י פ"א אית י"ג חירן דמשס און ראי' עפמשי"כ
רשי' צבולין (דף י"ג) שאס אמר הקטן בפירוש שידוע
שהס קדשים ושוחט לשמן מהני בגדול עומד על גביו גם לשחיטת
קדשים, ולכן אין ראי' משם, דימלא שחטו כפסח בשנת ע"י קטנים
כיון דאין איסור מוכ"ח לספוט לו צידים ולא לא היה איסור מדרבנן
מש"כ לדין. דאיסור ספינן נאסר מדרבנן און להחיר האיסור משום
עשיית פסח.

7. מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף סו עמוד א

ואהיה נשיא כו'. לא הל"ל אלא מי גרם שאהיה נשיא כו' דא"כ לא היה קנטורו רק אנשיא שהוריד את עצמו אבל קנטורו היה גם עם שאר בני בתירה ות"ח אחרים דהיינו מי גרם לכם שהקב"ה נתן בלב הלל לבא מבבל לירושלים בפסח זה שחל י"ד שלן בשבת. ואמר עצלות שבכם כו'. מצינו לשון זה בביטול תורה כמ"ש בעצלתים ימך המקרה גו' וק"ל:

8. מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף סו עמוד א

אם אינם נביאים כו'. ר"ל דודאי כבר מימים שחל י"ד בשבת אלא שאפשר שהיה זה זמן רב ונשכח היאך עשו וגם הלל אמר ששמעתי כבר ושכחתי לזה אמר אם אין נביאים הן לידע היאך עשו מ"מ בני נביאים הן ואולי יהיו זקנים בתוך ישראל שיזכרו היאך עשו כבר וכן נתברר למחר כו' וק"ל:

9. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף סו/א

שם אם אינם נביאים בני נביאים. פירוש ראויים לנבואה, ואם כן אינו רחוק שיהיו מכוונים בדבר זה על האמת ברוח הקודש דרך אקראי, וכאשר היה דכוונו האמת מאליהם, והוא ראה מעשה ונזכר הלכה, פירוש ראה מעשה אחת דהיינו תחיבת סכין בצמר הכבש או תחיבת סכין בקרנות הגדי, ונזכר ההלכה כמו שהיא שהורו שמעיה ואבטליון על הסכין כן, דאם כבש הוא בצמרו ואם גדי הוא בין קרניו:

10. תוספות מסכת פסחים דף סו עמוד א

תוחב לו בצמרו - וא"ת והא בעי כלי שרת כדילפינן בפ' דם חטאת (זבחים דף צז:): ויקח את המאכלת ויש לומר שהקדישום השתא משמע בשמעתין דיש איסור רשות הרבים בירושלים וקשה דאמרינן בפ' קמא דעירובין (דף ו:): ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עלי' משום רשות הרבים ולא דוקא ננעלות אלא ראויות לנעול כדמסיק התם ותירץ ר"י דהכא לאחר שנפרצו בה פרצות וכי האי גוונא משני בפרק בתרא דעירובין (דף קא.) אמילתא אחריתי

11. ספר חנוכת התורה - בראשית פרק כב פסוק ז

בפסוק ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה ויאמר אברהם א-להים יראה לו השה לעולה בני וגו'. איתא במדרש יראה לו השה ואם לאו לעולה בני עיין שם. ויש לבאר דהנה בהפסוקים יש לדקדק הרבה, חדא למה שאל יצחק זאת דוקא לאחר שהניח עליו העצים, ועוד וכו'. ויש לומר דהנה איתא במסכת פסחים דף ס"ו פעם אחת חל ערב פסח להיות בשבת וכו' אמרו ליה רבי שכה ולא הביא הסכין מערב שבת מהו וכו' למחר מי שפסחו גדי תוחב לו בקרניו וכו' ופריך הגמרא והא קעבדי עבודה בקדשים ומשני דבתחלה מכניס אותו לעזרה והדר מקדיש ליה עיין שם. אם כן יש לומר דזאת היתה השאלה ששאל יצחק. דכתיב ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו. על כן שאול שאל האיש איה השה לעולה. דבשלמא עד השתא היה סבור שהוא בעצמו יהיה העולה. אך השתא כיון דחזי דהניח עליו העצים והא עבודה אסור בקדשים. אם כן מוכח שהוא לא יהיה העולה לכן שאל הנה האש והעצים רצה לומר כיון שמונחים עלי העצים אם כן איה השה לעולה. והשתא שפיר השיב לו אברהם א-להים יראה לו השה ואם לאו לעולה בני אבל עד השתא עדיין לא הקדשתיך ומותר לעבוד בך:

12. תוספות מסכת פסחים דף סו עמוד ב

והא קא עביד עבודה בקדשים כהלל - בירושלמי מפרש בענין אחר דכל עבודה של צורך הקרבן אין בו מעילה ויליף מפרה כי הוי דלא חשיב עבודה מידי דלצרכה לפסלה ה"נ לא חשיב עבודה להתחייב במעילה ומייתי הא דתנן במסכת פרה (פ"ב מ"ג) רכב עליה ותלה בונבה ועבר בה את הגהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה אבל קשרה במוסרה עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פירס טליתו עליה מפני הזבובים כשירה זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה.

13. תוספות מסכת פסחים דף סו עמוד ב

מביאה כשהיא חולין לעזרה - בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פא:) גבי קונה שתי אילנות פריך ליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה ובהורוע (חולין דף קל.) נמי דקאמר טעמא דכ' רחמנא זה הא לאו הכי ה"א חולין חייבין בחוזה ושוק הא בעי תנופה והיכי ליעבד לינפיהו לפני ה' כתיב ואי מגוואי קא מעייל חולין לעזרה התם ודאי אסור שעושה בהן תנופה כדרך שעושה בקרבן אבל הכא שמכניס טלה חולין בעזרה ואינו עושה שום דבר שעושה בקרבנות שיראה כמקרי' חולין לגבוה שרי כדאשכחן בהקומץ רבה (מנחות דכ"א:) שהיו אוכלי' חולין בעזרה כדי לאכול מנחות על השבע.

14. שפת אמת על פסחים דף סו/ב

גמ' פסח בשבת היכי מצי מקדיש צ"ע דהא אפשר לתרץ שהקדישו קודם שבת שיחול ההקדש בשבת כדאמרינן בנדרים (כ"ט ע"ב) בסוגיא דבר פדא דשור זה הקדש אחר שלשים יום מהני [דבכה"ג ליכא איסורא כדמשמע בירושלמי בשבת (פי"ח ה"א) ע"ש] וא"כ ליכא עבודה בקדשים. והי' מיושב נמי מה שהקשו התוס' ד"ה מביאה דאסור להכניס חולין בעזרה דבכה"ג לא הוי חולין בעזרה כיון דמיד שנכנס לעזרה חל ההקדש תיכף דכן הוי יכולין להתנות שיחול ההקדש כשתכנס לעזרה. ואפשר דגם כה"ג שבות היא אף שנגמר ההקדש מאליו [כמ"ש בשו"ת רעק"א (סי' קנ"ט) ועי' מ"ש בחי' עירובין (ל"ט ע"ב) וגם מ"ש בסוף עירובין]. ואפשר דכה"ג נמי אסור בעבודה מעכשיו כיון דעתיד הוא להיות בודאי קרבן למחר. [לא מיבעיא לדעת הר"ן בנדרים שם דמשום דאמירה לגבוה כמסירה להדיט הוי כאומר מעכשיו דלפ"ו למפרע הוא קודש אלא אפי' לדעת הרשב"א שם דלא הוי כמעכשיו מ"מ כיון דלא מצי הדר בי' נ"ל דלמפרע אסור בעבודה].

15. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף טו/ב

וכן הכונה באומרו כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו כלומר מאותו דבר שנתכעס בו בלבד. אי נמי נקיט ממנו לומר שיהיה לו בזיון גדול בזה שזה הדבר הוא שגור ונזכר בפי תלמידיו גם כן ורק ממנו נשכה שבזה יהיה לו עגמת נפש יותר:

16. רש"י פסחים דף טו/ב

לא בחר - משמע מעולם, אבל מאסתיהו משמע השתא מאסתיהו, מפני שהוא רגזן מאסו, מכלל שמתחלה נבחר, ואף על גב דהאי מעשה דמשיחה קדים לרגזנות מיהו לא מצינו בו דופי אלא זה בלבד, ומפני שגלוי לפניו שהוא רגזן מאסו:

17. שפת אמת מסכת פסחים דף טו עמוד ב

שם בגמ' כל שכוועס אפי' פוסקין עליו גדולה כו' לכאורה משמע דלולי הכעס הי' מוכן להיות המלכות לאליאב וכ"מ ברש"י וא"כ קשה במה זכה דוד למלכות ע"י כעסו של אליאב וצ"ל דכן הוא המדה דזה שכעס עליו שלא כדין יזכה בגדולה המסתלקת ממנו ולפ"ז צ"ל עוד דע"י שהי' גלוי לפני השי"ת שיכעוס על דוד לכן ניתן תיכף המתנה לדוד וכ"ז דוחק והגם די"ל עוד דעיקר המלכות הי' מוכן לבני ישי כדכתיב ראיתי בבניו לי מלך וכיון שהפסיד אליאב ניתן ממילא לדוד יותר נ"ל דמעולם הי' המלכות מוכן לדוד ולכן לא מסיק הגמ' בסוף דמכלל דמעיקרא הי' המלכות לאליאב רק דהוי רחים לי' עד האידנא ומ"ש מקודם אפי' פוסקין עליו גדולה אין הכוונה על המלכות רק משום דשמואל הביט אל מראהו א"כ בודאי ראה בו שהי' איש גדול המעלה מכל ישראל ועל זו המעלה השיבו הקב"ה כי מאסתיהו שיאבד ממנו זו הגדולה ע"י הכעס כנ"ל עיקר:

18. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף טו/ב

שם אפילו פוסקין לו גדולה. הקשה הרי"ף ז"ל הרי משה ואלישע יוכיחו שלא הורידום מגדולתם ולא הוה סילוק אלא לשעה. ונראה לי בס"ד דאין כונת הגמרא מעיקרא לומר על אליאב דאם לא היתה זאת עמו הוא היה מולך, דזה ידוע דהמלכות לא שייכה אלא לדוד המלך ע"ה מששת ימי בראשית מצד שרשו ובחינתו, ורק כונת הגמרא לומר דאם לא היה דבר זה באליאב היה נקרא ראוי למלכות, על דרך שאמרו בגמרא יצאה בת קול ואמרה יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה אלא שאין דורו ראוי, וכן הספידו על רב הונא ראוי רבינו שתשרה עליו שכינה אלא שבבל גרמה לו, וכן לולי הכעס שנמצא באליאב היו אומרים עליו ראוי היה למלכות אלא שזכה בה דוד מששת ימי בראשית, ועל ידי הכעס ירד מגדולה זו של ראוי הנזכרת, יען דרחמנא לא אמר לשמואל ראוי זה למלכות ורק כבר נתתיה לאחיו וזכה בה, אלא אמר לו כי מאסתיהו לשון זה מורה דגם מצד עצמו אינו ראוי למלכות אף על פי שלא זכה בה אחיו, והיינו טעמא מחמת שהיה בו כעס נמצא אינו ראוי מצד עצמו:

19. ספר אור זרוע לצדיק - אות ז

ומצד הוה נמשך הגלות כי לעולם הגלות הוא מפני שיש טענה קצת על זה. וכן בודו המלך ע"ה אמרו ז"ל (שבת נ"ו ע"ב) אלמלא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד [ואף על גב שזה היה אחר כך. כהאי גוונא אמרו ז"ל (פסחים ס"ו ע"ב) באליאב שמאסו ה' מפני הכעס אף על פי שהיה אחר כך רק מסתמא היה בו חסרון זה שמצידו היה מוכן לכך. וכהאי גוונא בישיעה (ישעיה ו', ה') טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים וגו' וטומאת שפתים שלו היה מה שקרא אחר כך לישראל עם טמא שפתים כמו שכתבתי במקום אחר]. שהיה היחס שלם ולא נחלק רק מפני חסרון זה אף על פי שהיה בקבלה ולא בטבע עצמו מכל מקום הוא חסרון וגרם דיבור עליו גם כן ולא בפועל וכן נחלק ולא ניטל לגמרי. אבל ישראל במצרים נשתעבדו בפועל כי היה חסרון גם כן בפועל:

20. מכתב מאליהו ח"ד [300-301]

נקבע על פי הדיעה איך יבחר לבסוף ועל פי זה הוא נעשה כלי, כנדרש למי שהוא כלי לו.
וְחַיִּל ר' יוֹסֵף אֲלֵבוּ ז"ל בַּסֵּפֶר הַעֵיִקְרִים (א, יח) : "... אֲבָל כְּשִׁיתְאֲמַת שְׁלִיחוֹתָיו עַל דֶּרֶךְ שְׁנִתְאֲמַת שְׁלִיחוֹת מֹשֶׁה אִי אֲפֹשֶׁר שִׁכְנַס בּוֹ הַכּוֹז בְּשׁוֹם פְּנִים ... כִּי לֹא יִקְיִים אֵלָיו הַשִּׁי"ת הַשְּׁלִיחוֹת אִם הוּא עֲתִיד לְכַזֵּב ...". וְהֵינּוּ כְּנִיִּל.
וְכֵן מְצִינוּ בְּאֵלִיָּאב אַחֵי דָּוִד, שֶׁאָמַר הַשִּׁי"ת לְשִׁמוּאֵל "אֵל תְּבַט אֶל מְרֹאֵהוּ ... כִּי מֵאֲסִתִּיהֶר" (שְׁמוּאֵל א, טו, ז), וְאִמְרוּ ז"ל (פְּסָחִים סו:) שֶׁהֲטַעַם הָיָה מִפְּנֵי שְׂכַעַס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּחֲרֵ אֶף אֵלִיָּאב בְּדָוִד" (שם יז, כח), אִף שׁוֹה הָיָה אַחֵר מֵעֵשָׂה הַמְּשִׁיחָה, וּבִהְכָרַח שֶׁלֹּא נִקְבַּע לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל מִשׁוֹם בְּחִירָתוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר כֵּן.
אֲךָ מְצִינוּ בְּכַמָּה מְלָכִים לְהִיָּסֵף, לְמַשֵּׁל יָרִיבֵעַם בֵּן נִבְטָ שֶׁנִּתְמַנֶּה לְמֶלֶךְ עַל פִּי ה' (מְלָכִים א, יא) אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה עֲתִיד לְחַטּוֹא. וְהֲטַעַם, מִשׁוֹם שִׁישׁ אֲשֶׁר הָאָדָם גִּידוֹן לִיתֵן לוֹ כְּלִי שִׁישׁ לֹן בְּחִירָה, הֵינּוּ שֶׁנֶּחֱרַץ מִשְׁפָּטוֹ כִּי יִהְיֶה תְלוּי בְּבִחִירַת הַכְּלִי, וְכַפִּי אֲשֶׁר יִבְחַר הָאָדָם שֶׁהוּא הַכְּלִי שֶׁלּוֹ כֵן נִגְזַר שִׁיקְרָה לְגִידוֹן, (עֵינֵי מִשִּׁיכ בְּקוֹנְטֵרַס הַבְּחִירָה ח"ג פֶּרֶק ב'). וְיִשְׂרָאֵל בִּימֵי דָּוִד זָכוּ לְמֶלֶךְ שִׁיעֲמֹד בְּצַדְקָתוֹ מִתְחַלֵּה וְעַד סוּף, מִה שֶׁאֵין כֵּן יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יָרִיבֵעַם.

✓ אופני קביעות הכלים
אם כי האדם גידון אשר הוא שם ולא לפי ידיעתו ית' איך יפול סוף בחירת הגידון, אין זה אלא כלפי עצמו, אבל מי שנקבע להיות כלי לאחר, הוא

21. מכתב מאליהו ח"ה [121-122]

ותמוה, כי הרי אין לנו ענותן כהלל, ומה פתאום שהתייהר? תגד מי, נגד בני בתירה שגם הם היו ענוותנים גדולים (כ"מ פד: פה.) ועשו דבר שאפילו גדולי עולם לא היו מסוגלים לעשות! (כ"ר לג, ג – ועי' ח"ד עמ' 202.) אלא ברור ש"קינטור" זה של הלל היה תוכחה לשם

שמים, שכיין שנחמנה נשיא ראה תוכה להוכיחם בדברים על שזולזו בכבוד רבותיו ולא שימשו אותם. וא"כ למה אמרה הגמרא שחכמתו נסתלקה ממנו משום שהתייהר? על כרחך הטעם הוא משום שמה שעשה "מיחזי כיוהרא", וכבר ביארנו (ח"ב עמ' 174) שכל מקום שאמרו "מיחזי" פ"י שגם לו מיחזי ויש לזה השפעה מסויימת על תת-הכרה שלו, ומשום זה חכמתו נסתלקה ממנו לרגע. וכן בדבורה הנביאה כתוב "אנכי לה' אנכי אשירה" (שופטים ה, ג).

22. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף סו/א

שם מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם וכו'. נראה לי בס"ד גם דבר זה אף על פי שנראה דרך גבהות חס ושלום, עם כל זה הוא אמרו מצד ענוה שלו, לומר אני איני כדאי לנשיאות ורק מן השמים רצו להעניש אתכם בעבור עצלות שהייתה בכם. לכך גלגלו שאני הקטן ואיני ראוי אהיה נשיא עליכם, וכיון בזה לשם שמים ללמד מוסר לשומעין שלא יתעצלו בשימושה של תורה:

23. שיחות מוסר

תיאור כ"ג

גזוזת הכעס אין דברים זשליג

אך מלבד העונשים הבאים על הכעס, גורם הכעס לאדם לירד ממדרגתו ולאבד את מעלותיו הרוחניות, וכך אמרו (פסחים ס"ו ב), ר"ל אמר, כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכך', ממש, דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל (במדבר ל"א י"ד),

הדבר פשוט שכעסו במלחמת מדין היה מוצדק, שהרי עיקר הציווי והתכלית במלחמה היה לנקום נקמת ד' במדין, והמכשול לישראל היה עיני בנות מדין, וכשהחזירו את הנקיבות הרי הביאו את המכשול איתם למחנה, וודאי שיש לכעוס עליהם, וכן נמי במותירי המן הרי חטאו בנס עצמו, שניתן להם לחם שמים ע"ת שלא יותירו אלא יאכלו דבר יום כיומו, ואילו הם

הותירו למזות ועברו על ציווי ה', וודאי שמקום גדול יש לקצוף עליהם. ואעפ"כ נתעלמו הלכות ממש, ומשום שנראה שמה שחכמתו מסתלקת ממנו, אינו עונש על עבירת הכעס, אלא הוא ענין טבעי, שמציאותו של הכעס באדם "שורף" את חכמתו, ואין נפ"מ כלל במה שהכעס מוצדק, ודין הוא שיכעס, דבכל אופן הכעס מסלק את חכמתו ממנו.

ומעכשיו כבר אין מקום לאדם לומר אכעס כעת, כיון שיש לי סיבה מספקת לכעוס. שאפילו אם הסיבה נכונה, יגרום הכעס לו לאבד את מעלותיו ח"ו.

וביאר הדברים הוא, דהנה ידוע שאין חכמת התורה כשאר חכמות, שהם אינן שייכות לאדם עצמו, ויכול אדם להיות מושחת שבמושחתים ועם זאת להיות חכם גדול מאד, וכמו שמצינו בכמה מגדולי חכמי אוה"ע כידוע, אבל חכמת התורה אינה כן, והיא לא תשכון בגוף אשר אינו נקי ממדות הרעות, ומשום שהיא שייכת לעצמות האדם, ומדברי חז"ל דלעיל מבואר דלא זו בלבד שכשנדותיו פגומות אין בכחו לרכוש חכמת התורה, אלא גם החכמה שיש לו מקודם מסתלקת ממנו בשעה שכא לכלל מדת הכעס, ואפילו חכמה זו שהייתה בו זה עתה משתכחת ממנו בשעה שכעס, ומשום שהכלי קיבול לחכמת התורה הוא גוף נקי ממדות רעות, וברגע שנולדה באדם מדה כזו הרי בו ברגע חכמתו מסתלקת ממנו, ואין זה בתורת עונש, אלא כמש"נ לעיל שכך טבעה של מדה רעה שמברחת את החכמה.

24. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף טו/ב

שם כל המתכעס חכמתו מסתלקת ממנו. ... או יובן בס"ד הטעם דתליא הא בהא, דאמרו רבותינו ז"ל כל הכועס אסור להסתכל בפניו, וביארו המקובלים ז"ל הטעם משום דכוחות הרע הנבראים מעון הכעס נתלים ונאחזים בפני הכועס, נמצא בפנים יהיה ההיכר של הכעסן כמ"ש [ישעיהו ג' ט'] הכרת פניהם ענתה בס. גם ידוע דחכמת אדם תאיר פניו וכמו שאמר רבי יהודה לאותה מטרוניתא שראתה פניו צהובין, וידוע דאי אפשר לטוב ולרע לדור יחד במקום אחד, ולכן כשכועס דאז נתלין כוחות הכעס הרעים בפניו יסתלק משם אור החכמה המתגלה שם ויצא גם מן המוח שלו וישאר ריקם. ואמרתי כעס במלוי כ"פ עי"ן סמ"ך תמצא אותיות המלוי צירוף פניכם, לומר כוחות הכעס נאחזים ונתלים בפניכם ולזה אמר [שמות כ' י"ז] למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, כי יראתו היא חכמה שהיא בסוד דחילו שיש לה יראה מן הכתר כנודע, וכן כתיב [איוב כ"ח ח"ח] הן יראת ה' היא חכמה, והיינו רצונו לומר יראתו היא כוחות החכמה תהיה תמיד על פניכם לבלתי תחטאו בעון הכעס. גם תחטאו לשון חסרון כי הכועס מסתלקת נפשו הקדושה מקרבו והוא חסרון גדול אליו וכנזכר בזוהר הקדוש על הפסוק [איוב י"ה ד'] טורף נפשו באפו:

25. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף טו/ב

ברם מקשים העולם והלא משה רבינו ע"ה היה נביא ואמאי נסתלקה חכמתו ולא נבואתו. ונראה לי בס"ד כי הסילוק צריך להיות תכף כדי שיהיה ניכר שהיה בעבור הכעס, ואצל אלישע נזדמן דבר נבואה תכף וניכר בזה הסילוק, אך אצל משה רבינו ע"ה לא נזדמן אותה שעה ממש צורך בדבר הנבואה, אך נזדמן ענין דבר חכמה. **אי נמי נראה לי בס"ד גבי משה רבינו ע"ה לא אפשר להיות סילוק נבואה דאמרו רבותינו ז"ל כשאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה בסנה [שמות ג' י'] לכה ואשלחך אל פרעה, אמר לו אני הולך בתנאי שכל מה שאבקש ממך תעשה לי, ואמר לו הקב"ה הן כן אעשה חוץ מן המיתה ומן כניסה לארץ ישראל, נמצא הקב"ה נתן לו דיבור דכל מה שיבקש יתן ויעשה לו, ואיך יבקש דבר בנבואה ולא יגיד לו לכך נענש בסלוק חכמה דוקא לפי שעה. או נראה לי בס"ד כי באותו סילוק חכמה לא הגיע פסידא לישראל כי אלעזר הגיד ההלכה תכף ומיד, **אבל אי הוה סילוק נבואה הוה מגיע פסידא אותו עת לכל ישראל, כי אין מי שיהיה תמורתו בנבואה ולא אפשר להיות זה על ידי אחר.** אי נמי בסילוק החכמה לא היה בזה זלזול כל כך למשה רבינו ע"ה כי אלעזר הגיד ההלכה בשמו של משה רבינו ע"ה שאמר [במדבר ל"א כ"א] זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה, מה שאין כן אי הוה סילוק נבואה הוה זלזול טפי חס ושלום:**

• **עו"ע בפתח עינים**

26. ספר החינוך - מצוה שסב

משרשי המצוה, לפי שענין הטומאה ידוע לחכמים שיחליש כח הנפש השכלית ויערבב אותה ויפריד בינה ובין השכל עליוני השלם ותהי נפרדת עד אשר תטהר, וכמו שכתוב בענין הטומאה [ויקרא י"א, מ"ג] ולא תטמאו בהם ונטמאתם בס, ודרשו זכרונם לברכה [יומא ל"ט ע"א] ונטמאתם בס, כלומר שמעניות השכל מטמטמים בטומאה. על כן במקום הקדוש והטהור אשר רוח אלקים שם אין ראוי להיות בו האיש המלוכלך בטומאה. והענין הזה יש לדמותו על דרך משל לפלטרין של מלך שמרחיקין ממנו כל איש צרוע ונמאס בגופו או אפילו במלבושיו, וכעין מה שכתוב [אסתר ד', ב'] כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק:

27. בית אוצר [כלל כז]

לחם תקנח לא נפסח ראשון ולא נפסח שני כו' וק' ומדוע נפרש כן דליבור גרישי מיחד ולא נפרש כר' יוחנן וז"ל דלקולא ולחומרא לחומרא דרש' וה"ג דרש' לחומרא שאסור להם לעשות הפסח בטומאה דז"ל דמבואר בתוס' קידושין (דף ל"ד ע"ב ד"ה ויילף) דלא אמרי לחומרא דרש' במקום שהסבירא מחייבת לרוש לקולא ע"ש וכן מבואר עוד בכמה דוכתי וא"כ ה"ג ודל"י דהוא ענן הסבירא לומר דליבור גרישי מיחד [וי"ל דליבור נהי דיש להם חטלת ליבור עכ"ז יש לעומת זה חסרון שפנס הטומאה גדול יותר כיון שכל היצור טמאים וגם י"ל דכיון דהליבור מדרגתא נטה ממדרגת היחיד לכן אדרבה הטומאה שם מסולקת עסק ולכן צריך שיהי קדננס קרב בטרהרס ולא בטומאה חף טמאית ושלאחר שידחו לפסח שני ג"כ ח"א שא"י זה נחמטט מאיס איש וגו' וד"ק והארכתי בזה במחוזי ע"ס ואכתי' ע]